

wiązujących w badaniach akademickich, a także w dydaktyce akademickiej znajduje potwierdzenie dzięki opisanym działaniom podjętym przez Autorki.

Ostatni rozdział został zatytułowany *Dostrzeżone w świetle badań uwarunkowania nabywania i doskonalenia kompetencji hermeneutycznych*. Autorki wracają do motywu, który kierował nimi w pisaniu książki, a którym było podniesienie jakości kształcenia studentów pedagogiki i innych kierunków społecznych przez wzbogacenie dydaktyki akademickiej o odniesienia do humanistycznych aspektów kształcenia. Należy podzielić przekonanie Auterek, że jakość wykonywanej w przyszłości pracy zależeć będzie od poziomu kompetencji hermeneutycznych studenta i ich korelacji z kompetencjami społecznymi i personalnymi.

Pomimo wskazanych pewnych problematycznych treści niniejszą publikację należy wysoko ocenić pod względem treści, metodologii oraz twórczej interpretacji wizji kształcenia. Szczególnie wskazanie na spectrum kompetencji hermeneutycznych jawi się jako godne pochwały, gdyż jest wyrazem zarówno postawienia dojrzałej diagnozy sytuacji polskiej pedeutologii, jak i próbą wskazania remedium na zaobserwowane bolączki.

Ks. dr hab. Jacek Siewiora, prof. MWSE w Tarnowie
e-mail: jasiew@poczta.fm

Alina RYNIO, *Wychowanie do odpowiedzialności. Studium teorii i praktyki pedagogiki integralnej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2019, ss. 563, ISBN 978-83-8061-668-4

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rped.2019.11.3-13>

Pozycja książkowa dr hab. Aliny Rynio pt. *Wychowanie do odpowiedzialności. Studium teorii i praktyki pedagogiki integralnej* wydana w Wydawnictwie KUL wpisuje się w zainteresowania Autorki problematyką religijno-moralną, pedagogiką katolicką i teorią integralnego wychowania, ogniskując się wokół problematyki wychowania do odpowiedzialności ujmowanego w kategorii budzenia sił życiowych człowieka, czynienia go zdolnym do dobroci, miłości i tworzenia zdrowego moralnie ładu społecznego.

Pedagogika integralna, w którą Autorka wpisuje interesujące ją wychowanie do odpowiedzialności, obejmuje wychowanie fizyczne, zdrowotne, intelektualne, społeczne, patriotyczne, rodzinne, wychowanie w kulturze regionu, wychowanie estetyczne, moralne, aksjologiczne, nie wyłączając wychowania religijnego czy wychowania do pracy. Autorka jest świadoma, że do jego realizacji, potrzebna jest jak najlepsza znajomość tego, co jest specyficzne i charakterystyczne dla natury ludzkiej i poszczególnych etapów rozwojowych, jak również wiedza na temat, co robić, gdy rozwój nie przebiega w sposób harmonijny.

Ze wstępnych założeń, jak również z dokonanych analiz jednoznacznie wynika, że wychowanie do odpowiedzialności rozumiane jest w duchu pedagogiki realistycznej. Jest to celowe nawiązywanie relacji z prawdą i dobrem mające integralny charakter, a w konsekwencji

obejmujące całego człowieka. Dlatego też Autorka recenzowanej rozprawy uznaje, że w integralnym wychowaniu człowieka, zmierzając do pełnego rozwoju jego osobowości, nie można zrezygnować z formacji intelektualnej, moralno-społecznej, aksjologicznej, wychowania charakteru czy wychowania sprawności moralnych.

W obszernym *Wstępie* zaprezentowała szeroką refleksję teoretyczną dotyczącą odpowiedzialności, wychowania i pedagogiki integralnej oraz ich odniesienie do praktyki. Uwzględniła bogatą literaturę polską i zagraniczną z zakresu filozofii, etyki, teologii, pedagogiki i socjologii, a także opracowania encyklopedyczno-słownikowe, co umożliwiło jej zaprezentowanie oryginalnej koncepcji badawczej i programów integralnego wychowania. W ten sposób uzupełniła brak w literaturze pogłębionych analiz całościowej refleksji o wychowaniu do odpowiedzialności w znaczeniu teoretycznym oraz praktycznym. Zachowując rygor rzetelności naukowej, zrealizowała trzy cele: teoretyczny – przedstawiając oraz interpretując problem wychowania do odpowiedzialności z perspektywy antropologii chrześcijańskiej; poznawczy – ukazując w odniesieniu do analizy psychopedagogicznych konotacji potrzebę integralnego rozwoju i wychowania oraz związek występujący między dynamizmami wychowawczymi a odpowiedzialnością i elementami ją konstytuującymi; pragmatyczny – starając się pobudzić wrażliwość aksjologiczną wychowujących i wychowywanych. Udowodniła przy tym tezę, że odpowiedzialne funkcjonowanie człowieka jest wyrazem dojrzałości, słusznie akcentując, że „Człowiek odpowiedzialny troszczy się o to, co zostało mu powiedziane przez Boga, o swoje powołanie. Kieruje się w działaniu normami moralnymi, wypełnia swoje zobowiązania wobec rodziny, narodu, ojczyzny i świata”.

Do genezy tej publikacji Autorka zaliczyła propagowanie bardziej niż kiedykolwiek ideału człowieka odpowiedzialnego i równoczesny brak realnej odpowiedzialności konkretnych osób, coraz gorszą kondycję globalnego społeczeństwa, szkoły, rodziny, państwa, kulturę neutralności, kryzys wychowania, absolutyzację źle pojętej wolności, indywidualizm, subiektywizm, permissywizm moralny i wychowawczy, brak szacunku dla podmiotowości i godności osoby, deprecjonowanie wartości życia ludzkiego i środowiska, przynależności do rodziny, rodzimej kultury i religii. Uwzględniając współczesny kontekst braku wychowania do odpowiedzialności wśród wielu uwarunkowań takiego stanu rzeczy Autorka zwróciła uwagę „na lekceważenie istoty i wagi tego, kim jest człowiek i co naprawdę znaczy być człowiekiem” (s. 371).

Treść książki jest przejrzysta. Zostały w niej wyróżnione takie części, jak: spis treści, wstęp, część pierwsza pt: *Odpowiedzialność jako wartość zagrożona i problem edukacyjny*, część druga pt: *Formowanie się koncepcji wychowania do odpowiedzialności w wybranych kontekstach refleksji nad człowiekiem*, część trzecia pt: *Podmioty i środowiska wychowujące do odpowiedzialności*, zakończenie, bibliografia, streszczenie w języku polskim i angielskim.

Autorka zamieściła w recenzowanej publikacji postulaty, które uznała za godne urzeczywistnienia, jak: potrzeba stworzenia oryginalnej teorii wychowania do odpowiedzialności, integrującej wielość sugestii płynących z różnych nauk, uwzględniającej możliwość integralnego rozwoju i wychowania (s. 108), kształtowanie dobrego i silnego charakteru,

kierowanie rozwojem moralnym, społecznym i religijnym (s. 120), wpajanie poczucia wartości ideałów i wzniosłych celów ludzi młodych (s. 121), wychowywanie do odpowiedzialności zgodnie z postępowaniem nauk psychologicznych, pedagogicznych i dydaktycznych, przy równoczesnym harmonijnym rozwijaniu wrodzonych właściwości fizycznych, moralnych i intelektualnych wychowanków (s. 130), odpowiedzialne traktowanie wychowanków (s. 139), liczenie się z godnością ucznia, okazywanie mu poszanowania, serdeczności, badanie skutków zadań realizowanych za pośrednictwem Internetu (s. 91), kochanie Boga w życiu i nauce (s. 101), zwracanie uwagi na prawdy płynące z Objawienia i światopogląd chrześcijański, wspieranie człowieka w jego osobowym rozwoju i uczestnictwie w życiu zbiorowym (s. 155).

Warto zauważyć przy tym, że Autorka skrytykowała negatywne systemy nauczania (s. 147), co szczególnie ważne zdaje się być dla studentów pedagogiki czy młodych nauczycieli ze względu na ich odpowiedzialność za nauczanie i wychowanie dzieci i młodzieży.

Alina Rynio ciekawie omówiła zagadnienie godności osobowościowej (s. 163), wolności, wychowania moralnego, podając tezy ukazujące związek wychowania moralnego z odpowiedzialnością (s. 180), znaczenie wzorów osobowych (s. 189), samowychowania (s. 197), potrzebę powrotu do pedagogiki integralnej, którą mogą realizować rodzice i nauczyciele z powołania (s. 189). Mając na uwadze formowanie się wychowania do odpowiedzialności w wybranych kontekstach refleksji nad człowiekiem przybliżyła pięć koncepcji wychowania chrześcijańskiego: o. Jacka Woronieckiego, Stefana Kunowskiego, Karola Wojtyły – Jana Pawła II, kard. Josepha Ratzingera – papieża Benedykta XVI, Jorge Mario Bergoglio – papieża Franciszka i ukazała odpowiedzialność w wybranych systemach i programach integralnego wychowania. Zadanie to dla Autorki było trudne, jednakże sposób jego opracowania zaowocował w aspekcie postulatycznym, przed jakim staje nauka w tym obszarze badań (s. 297, s. 319).

Warto odnotować, że omówione w dysertacji systemy i programy wychowania chrześcijańskiego (takie jak: system jezuicki, salezjański, pedagogia Roberta Baden-Powella, wychowanie do odpowiedzialnej wolności według ks. Luigię Giussanigo i z powodzeniem realizowany program Akademii Młodzieżowej Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo) dokumentują skierowanie odpowiedzialności do człowieka wolnego i wyrastają z osobowego spotkania z Chrystusem (s. 500).

W części trzeciej oprócz ukazania instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych środowisk wychowujących do odpowiedzialności godnym podkreślenia jest aplikacyjny charakter tegoż wychowania. Traktując wychowanie do odpowiedzialności jako wyzwanie stojące przed wychowującymi i wychowywanymi, realizację tego wyzwania widzi Autorka w respektowaniu odpowiedzialności jako egzystencjalnej wartości życia, znajomości czynników warunkujących występowanie i rozwój odpowiedzialności, w promowaniu i hierarchizowaniu ludzkich pragnień i aspiracji oraz permanentnej formacji i współpracy wszystkich wychowujących (s. 373). Wyjątkowo cenne są wnioski dotyczące bogactwa teoretycznych przesłanek, praktycznych rozwiązań odnoszących się do odpowiedzialności oraz ukazania jej miejsca w wychowaniu współczesnego człowieka (s. 487).

Wartość ocenianej publikacji, która ukazuje wielostronną i interesującą analizę problematyki wychowania do odpowiedzialności, podnoszą oparte na bogatym materiale źródłowym i dobrze wyselekcjonowanej literaturze przedmiotu przypisy zawierające szczegółowe objaśnienia, np. przywołana w zarysie specyfika twórczości autorów wybranych koncepcji systemów i programów wychowania chrześcijańskiego, cytaty o wychowaniu (s. 487).

Recenzowana dysertacja istotnie poszerza i wzbogaca wiedzę o odpowiedzialności w integralnym wychowaniu oraz stwarza podstawę do przyszłych badań nad poruszonymi w niej zagadnieniami. Jej lektura pozwala odkryć to, co dobre, ocenić siebie w relacji do odkrytego dobra, uświadamia własną siłę i zdatność do odpowiedzialności, pozwala domyśleć się, w jakich okolicznościach nią się wykazać. W lekturze recenzowanej rozprawy wartościowe jest to, że odpowiedzialność ujęta w perspektywie chrześcijańskiego powołania akcentuje adresata; człowieka wolnego, pełnego dobrych pragnień i aspiracji oraz wyrasta ostatecznie z osobowego spotkania z Chrystusem. Ponadto publikacja ta uświadamia, że każdy człowiek jest zaproszony do podjęcia odpowiedzialności za kształt własnego człowieczeństwa, relacji z innymi, otaczającym go światem i Panem Bogiem. Sama odpowiedzialność może być ujmowana w wielu płaszczyznach i na wiele różnych sposobów. Zaś „wychowanie do odpowiedzialności, stanowiąc fundament integralnego wychowania osoby, warunkowane jest czynnikami wewnętrznymi jak i zewnętrznymi” s. 501).

Nie ulega wątpliwości, że dokonana przez Alinę Rynio reinterpretacja badanego zjawiska ukazuje wątki mało znane lub nieodkryte. Dlatego można mieć nadzieję, że lektura tego dzieła z pewnością pozwoli – jak pisze sama Autorka – „na pełniejsze dostrzeżenie wagi i wkładu wychowania do odpowiedzialności w teorię i praktykę pedagogiki integralnej” (s. 502). Śmiało zatem można polecić recenzowaną publikację tym wszystkim, którzy bez względu na swój światopogląd chcą pogłębić wiedzę na temat wychowania do odpowiedzialności.

Małgorzata Kowalik
e-mail: kowalik06@o2.pl